

# НА ВИБРАНІ ТЕМИ

Теоділь Коструба (*Theophilus Kostruba*).

## Заснування Станиславова

(Два документи про початки столиці Спархії — у п'ятдесятлітній ювілей).

**De exordiis Stanislaoopolis — duo documenta**  
(*Quinquagesimo anno ab erectione dioeceseos vergente*).

В актах гродських галицьких втягнуто два документи дня 3. листопада (*sabbatho post Festum Omnium Sanctorum proximo*) 1663 р.

1. Львів, 14. серпня 1663 р. Король Іван Казимир затверджує право, надане Андрієм Потоцьким новозаснованому містови Станиславова.

In Nomine Domini amen. Ad perpetuam rei praesentis memoriam, quae nisi literarum fulciatur adminiculo, cito evanescit. Nos Ioannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Kijoviae, Volhyniae, Czerniechoviaequae, nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius Rex. Notum testatumque facimus universis et singulis, tam praesentis quam futuris aevi hominibus, praesentes lecturis aut visuris literas. Nihil tam amplum atque eximium putamus, quod non praestantissimis in Rempublicam, Divosque Praedecessores Nostros, ac Domum Nostram Regiam antiquissimae Potocciorum Familiae meritis, jure merilissimo deberi existemus. Palam enim et universo testatum est orbi, quantos illa et quales faecunda propagine Regno Poloniae heroas ediderit. Faecunda parens et felix alfrix, cui sic parere contigit, ut salutare ipsius partu inexhausto successionis fonte charissima Patria delibaret fructus. Quae fomenta togae, quae fulmina sagi, quae oracula suadae, quae praesidia Reipublicae, quae denique fulcra Majestatis et Dominationis Nostrae continuata atque inexhausta serie Domus haec amplissima protulerit, novit praesens aetas, auditvère exteri, scient posteri. Longum esset recensere et tot avita praeclarissimorum meritorum aeviternae memoriae consecrata decora temporanea styli augustia coarctare: paucis memorare sufficiat: ex Familia hac quot Potoccios, tot bellicosissimos duces, tot pacis et belli artibus instructissimos heroas, tot acerrimos Majestatis Nostrae propugnatores, zelosos legum patriarum custodes, amantissimos Patriae cives prodiisse. Quorum insignia facinora, et anfecta novère, et praesentia mirantur ac suspiciunt, et futura immortalibus celebratura sunt encomiis in omnem perennitatem tempora. Non degener avitarum paternarum et cognatarum virtutum generosus Andreas a Potok Potocki Haliciensis Lezayscensis Kolomyensis Capitaneus, Colonellus Noster, vestigia majorum suorum felici imitatione expressit, dum salutis et fortunarum impendio, Patriae incolumitati litando, in variis expeditionibus bellicis constanti fide, prompta animi alacritate de Nobis ac Republica benemereri semper perrexit pergique haud devio tramite, illud universo suismet praeclare gestis proponendo orbi: Fortes creari fortibus et bonis. Cum itaque Nobis desiderium suum exposuisset, simulque studiose petiisset, ut civitati ejus haereditariae Stanisławow, de nomine filii sui nuncupatae, in confinio Valachiae, in palatinatu Russiae, terra vero Halicensi existenti, noviter fundatae, ex gratia et munificentia Nostra Regia ius Magdeburgense seu Theutonicum conferre, ac certis praerogativis ad



instar aliarum civitatum Regni illi prospicere, easdem elargiri dignaremur. Nos, quorum muneri incumbere arbitramur, ut haec inclyta Respublica, Nobis a Deo concessa, non solum integra florensque reddatur, verum etiam vel maxime, ut omnes Nostrae atque Procerum Nostrorum civitates in optimo ordine, qui est anima rerum constitutae, legibus firmentur, quibus facilius hominum in illis degentium societates retineantur: illustribus ejusdem meritis propense faventes, in primis praememoratae civitati Stanisławow dictae ius Magdeburgense, quod et Theutonicum vocatur, quo caeterae civitates Regni utuntur, damus et conferimus perpetuo et in aevum, removentes jam abhinc ab ea civitate ejusque incolis omnibus et singulis, omnia iura terrestria, quae id ipsum ius Magdeburgense perturbare et praepedire possint, eosque iuri Magdeburgensi seu Theutonico subijcimus et incorporamus. Quo iure ad instantiam quarumcunque personarum cujuscunque status conditionisque existentium in omnibus causis, tam parvis, quam magnis, videlicet furti, incendii, homicidii, maleficii, et mutilationis membrorum aliisque omnibus causis criminalibus et processibus enormibus, cives de praefata civitate Stanisławow civitati existentes, judicari et coram nullo alio, nisi praenominato generoso Andrea Potocki, Capitaneo Nostro Haliciensi etc., seu avvocato per ipsum successosque ipsius, in quorum possessione praedicta Stanisławow civitas extiterit, ex decem viris per cives iuratos sibi modo infrascripto praesentatis et commendatis, electis et in posterum eligendis, comparere et respondere tenebuntur. Et quoniam anima civitatis est ordo, multumque conducit ad politiem et vitae honestae actionem, idcirca magistratum in dicta civitate ordinarium, qui bonos tueri, malos vero corrigere possit, constituendum esse duximus, prout constituimus et praesentibus modo sequenti ordinamus: Permittimus videlicet proconsules seu burgrimagistros duos, et consules quatuor scabinos, ac duodecim ex communitate viros ordinamus. Qui quidem duodecim ex communitate, decem cives possessionatos bonae conscientiae et iuris peritos praenominato generoso Andreae Potocki, Capitaneo Nostro Haliciensi etc., seu ipsius burgrabio vel alicuicunque specialiter ad id delegato, pro Festo Circumcisionis Domini nostri Jesu Christi praesentantis, ex quibus ipse generosus Andreas Potocki, Capitaneus Noster Haliciensis ejusque succedanei dictae civitatis possessores, aut ipsorum burgrabii, duo proconsules per medium annum praesidentiam suam gesturos, et quatuor consules atque advocatum eliget, electosque per suprascriptum burgrabium vel ad id delegatum pridie Festi S. Agnetis virginis et martyris declarabit. Post vero declarationem declarati ibidem in contenti in praesentia declarantis iuramentum super officia praestabunt. Tertia vero die vel in crastinum Festi ejusdem S. Agnetis quatuor scabinos, et duodecim ex communitate dictae civitatis viros per pluralitatem votorum suorum eligent, iuramentaque ab iisdem excipient. Proconsules autem et consules causas civiles, advocati vero criminales judicabunt. Appellationesque a sententiis suis non nisi ad suprascriptum generosum Andream Potocki, Capitaneum Haliciensem, ut dominum suum haereditarium, aut successores ipsius admittent, ibidemque partes finalem ex appellationibus causarum decisionem obtinebunt. Nobiles autem excessivos juxta Statutum Thorenense cum burgrabio judicare poterunt. Casu vero disceptantium sententiarum civilium et burgrabii ad Nos pro informatione transmittent. Cum vero civitates non solum ex mercatoribus et negotiatoribus constent, verum et ex contuberniis opificum coalescant, et maximum inde augmentum percipiant, proinde omnia contubernia, omnesque societates opificum et mercatorum, quas volgo *cechy* vocamus in eadem civitate Stanisławow institutas et in



posterum cum consensu domini loci instituendas, earumque articulos, constitutiones et lauda confirmamus easque societatibus et contuberniis civitatum Nostrarum adaequamus et pares esse volumus. Damus praeterea praenominatae civitati stemma: videlicet portam cum tribus turribus, in ostio vero insigne antiquissimae nobilitatis PILAWA (locus stammatis) dictum in se comprehendentem, ut pote semitriplicem crucem, quae omnia supra-scripta pictoris industria, in medio hujus Nostri diplomatis, elegantius expressa conspicienda exhibet. Quo quidem stemmate praedictis civibus Stanisławoviensibus ad praesens et in futurum subsecuturis temporibus licebit uti, obsignare, illudque in omnibus attestationibus et literis tam clausis quam patentibus, a magistratu dictae civitatis emandandis imprimere, maxime vero in causis et actionibus atque decretis iudicialibus, quae omnia sigillo ejusmodi munita, fidem mereri volumus. Insuper praetorium et institas mercimoniales vulgo kramy nuncupatas, extractas et in posterum pro beneplacito civium extruendas approbamus atque stateram seu libram communem, nec non et mensuram ad commensuranda frumenta quaevis seu legumina hactenus in eadem civitate usitatam, quae signo ejusdem civitatis obsignata fuerit, constituimus. Cum vero negotiatio et commercia plurimum conducant ad augendas et propagandas civitates, proinde ea tam intra quam extra Regnum Dominiaeque eidem annexa dictae civitati Stanisławow, atque omnibus singulis mercatoribus, civibus in ea habitantibus libera esse in omni mercimoniorum genere, volumus. Fora itidem septimanalia, vulgo targi, qualibet septimana feria quinta et die Dominico celebranda constituimus. Ac ut majorem Nostram dicti cives experiantur gratiam, nundinas annuales, iarmarki appellatas, ter in anno celebrandas permittimus, videlicet pro Festo S. Stanislai, S. Andreae, et Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae per dies —<sup>1</sup>), temporibus supra assignatis duraturas. Quae quidem nundinae non prius quam signo campanae praetorialis inchoari, eodemque signo terminari et finiri debent. In iis vero omnibus nundinis, temporibus supra-scriptis celebrandis, licet tam incolis dictae civitatis, quam undecunque convenientibus mercatoribus et negotiatoribus res quascunque et mercimonia quovis nomine et vocabulo appellata vendere, coëmere, commutare, pro libitu suo negotiari, et quoscunque licitos et honestos contractus exercere, aliisque omnibus iuribus, immunitatibus et institutis nundinalibus, in aliis civitatibus Nostris majoribus, iure Magdeburgensi gaudentibus receptis, uti et frui. Pro quibus omnibus tam praedictae civitatis incolae, quam mercatores et negotiatores aliunde ad nundinas confluentes nullam Nobis et Successoribus Nostris persolvent datiam. Ut autem civitas haec celerius contra quosvis hostium muniatur impetus, et in casum ingruentis periculi sese tueri ac defendere et per usum ac exercitationem armorum robustior ad arcendos hostiles insultus evadat, possit illis campum sive palaestram iaculatoriam vulgo strzelnica dictam, ad quam statuto inter se tempore cives et suburbani congregabuntur, artem jaculatoriam exercebunt, omnibusque iuribus, privilegiis, libertatibusque praerogativis, et obventionibus, quibus reliquae civitates super hocce artis jaculatoriae exercitio gaudent et fruuntur, juxta articulos inter se conscribendos, quos in toto approbamus, ipsi quoque praedictae civitatis cives gaudebunt atque fruuntur. Quae omnia et singula ex speciali gratia Nostra ad instantiam supradicti generosi Andreae Potocki, Capitanei Haliciensis etc., praenominatae civitati Stanisławow danda et conferenda esse duximus, prout de facto damus et conferimus

<sup>1</sup> В документі не сказано, скільки днів.



praesenti privilegio Nostro per incolas civitatis dictae utendi, fruendi et possidendi, temporibus perpetuis quemadmodum et aliae civitates Regni Nostri fruuntur atque utuntur. Quod omnibus, quorum interest, praesertim vero magistratibus Nostri Terrestribus, Castrensibus, Civilibus, aliisque quibusvis, tum et universis regnicolis, cujuscunque dignitatis, praeeminentiae, status et conditionis fuerint, notum esse volentes mandamus, ut post publicationem ejusdem privilegii Nostri, quod omnes magistratus Terrestris, Castrensis et Civilis in acta sua suscipere et in locis solitis voce ministerialis publicari facere tenebuntur, suprafatam ordinationem memoratae civitatis circa omnes libertates, immunitates et praerogativas ad instar aliarum civitatum Regni Nostri incolarum inviolabiliter conservent, atque hoc diploma Nostrum in reali executione temporibus perpetuis teneant et observent, tenerique et observari ab omnibus curent. Pro gratia Nostra, iuribus Nostri Regalibus, Ecclesiae Catholicae, Reipublicaeque salvis. In cujus rei fidem praesentes manu Nostra subscriptas, sigillo Regni Nostri communiri mandavimus. Datum Leopoli die XIV. mensis Augusti Anno Domini MDCLXIII. Regnorum Nostrorum Poloniae et Sueciae XV. Anno. Ioannes Casimirus Rex. Franciscus Prazmowski Praepositus Cracoviensis, Regens Cancellariae Regni m. p.<sup>1)</sup>.

Документ цей, як читаємо на початку, у вступі архівного писаря, вінс nobilis Benedictus Andryszowski, advocatus Станиславова. Він подав оригінал, а з нього зняли копію. Разом із тим подав він і другий документ, теж оригінал.

2. Станиславів, 7. травня 1663. Андрій Потоцький надає право містови новозаснованому, названому Станиславів.

In Nomine Domini amen. Iendrzej z Potoka Potocki, Halicki, Leżajski, Kołomyjski Starosta, Pułkownik IKMci. — Wszem w obec y każdemu zosobna, komu to teraznieyszego wieku y potomnego wiedzieć będzie należało, wiadomo czynię: Iż założywszy za pomocą Bożą na gruncie moim dziedzicznym, tam gdzie wieś Zabłotów była, miasto nazwiskiem Stanisławów, umyśliłem, iako iuż znacznie przy łasce Bożej zacząłem<sup>2)</sup>, aby tym gruntowniej sadzić się y gruntować<sup>3)</sup> mogło, kosztem moim własnym fortyfikować, wałami umocnić, murami obłoczyć y bramami zaś wawrzeć porządnie, armatą przytym wszelaką y municyą należytą opatrzyć, tak jakoby nietylko przechodzącym nieprzyjacieliskim czatom, ale też za szczęśliwym gdy Pan Bóg użyczy zdrowia, dokończeniem y samey potencyi nieprzyjacieliskiej wstręt był uczyniony, żeby obywatele pomienionego miasta przy dobrach y substancyach swoich zostawali bezpieczeni. Wszystkim tym tedy, którzy osiadać będą, nadawam wolności na lat dwadzieścia, przez które wolno przyiść y wyniść im będzie, rozkazawszy wymierzać place na budowanie domów, wedle potrzeby y zdania każdego. Na przedmieściu zaś browary, słodownie, winnice, folwarki budować pozwalam, na które też takie place proporcjonaliter wydzielone będą każdemu, na siewkę zaś ogrody, pola; na których gruntach handłów wszelakich, szynków, piwa warzenia, miodu sycenia, gorzałek palenia y onych szynkowania, y innych pożytków, iako najlepsze przywieść sobie mogą, tak w mieście, iako y na przedmieściu, wołą dają. A że naprzód od chwały Bożej pomnożenia człowiek chrześcijański początek każdych spraw swoich brać

<sup>1)</sup> Ind. rel. Castr. Haliciensium, t. 155. p. 1073-1076. Правопис без змін, крім знаків перепинання й великих букв.

<sup>2)</sup> ориг.: zacząłem.

<sup>3)</sup> ориг.: gróntować.



powinien, a potem prawa, które wszystkie rzeczy stanowi, za które całe stoją y utwierdzone są państwa, tedy pod tytułem Najswiętszej Panny, Jendrzeia y Stanisława Świętym wybudowałem kościół; Ormianom religii greckiey, na cerkiew, Żydom na szkołę mieysca wymierzone będą. Z których każdy według wiary swojey, aby odprawowali nabożeństwo, dopuszczam. A ponieważ prawo, iako się pomieniło, rząd wszystek stanowi, zwyczajem tedy wszystkich nayglówniejszych miast, pomienionemu miastu memu y obywatelom iego sąd prawa magdeburgskiego pozwalam, aby się nim sądzili, we wszystkich klauzulach onego przestrzegali. Żeby zaś exekwowania prawa porządnie zażywać obywatele mogli y żeby dobrych między sobą zachowali, a złych zaś karali y wyłączali z pośrodku dobrych, raz w rok in Festo Circumcisionis Domini nostri Jesu Christi pozwalam elekcyą, aby wszyscy zszedłszy się na ratusz, albo tym czasem na mieysce przystoynne, wprzód zwyczajem katolickim wotywy de Spiritu Sancto wysłuchawszy, sposobem porządku prawa magdeburgskiego tegoż dwanaście mężów z pośrodku siebie, dobrze osiadłych y w prawie magdeburgskim biegłych, dobrego sumnienia, obrali, y mnie samemu y successorowi memu, lubo też namiestnikowi memu w niebytności moeiy, przez dziesięć mężów z między siebie podanych, w dzień pomienionego Święta prezentowali, z których mężów ia sam y successor mój dwóch burmistrzów mam wybrać y podać ich pospółstwu, na których mieysce z tych dziesiątka mężów będą supplementowani dway, a zaś pospółstwo, dołożywszy z pośrodku siebie tych dwóch ad viratum, aby całe viratum zostawało, zaś pridie Świętey Agnieszki wszyscy ex communitate ludzie także viratum, z burmistrzami pomienionemi insimul zniósłszy się y wybrawszy z mężów pomienionych dwunastu, czterech radziec y wóyta, mają mnie y successorowi memu przez burgrabiego lub subdelegata mego deklarować. Post vero declarationem, declarati ibidem in contenti in praesentia declarantis powróciwszy się do ratusza, przysięgę super officia wykonaia. Trzeciego zaś dnia albo y drugiego, czterech ławników, lub też gdy więcey będzie potrzeba, y dwanaście z pospółstwa mężów dobrawszy, per pluralitatem votorum suorum obrać powinni y onych in contenti odebrać przysięgi według Saxonu. A że ia z osobliwey łaski, w nagrodę przysług w zaciągnienu mieszczan, urodzonemu Benedyktowi Andryszowskiemu konferowałem prawo na dożywotnie wóytowstwo (który osobliwy ma na to skrypt), przy którym go konserwować obiecuie, co na potym, post fata iego, wolney quotannis niema praeiudykować elekcyi żadnemu. Potestas elekcyi urzędowey y po wykonaniu iuramentów drugiego dnia, urząd ze wszystkiem pospółstwem mają obrać dwóch mieszczan wiary godnych y osiadłych na exaktorstwo, którzy mają lunaryą zawiadywać. Ci nazywać się mają lunarze<sup>1)</sup>, powinni będąc fidelis exactionis et distributionis uczynić przysięgę y wszystkich, iako się niżej opiszą, prowentów mieyskich corocznie po elekcyi urzędowey przed nowym urzędem y przede mną albo successorem moim słusznie cum bona verificatione rachować się. Do tych prowentów ani zamek, teraz y napotym, ani urząd, tylko same pospółstwo należeć ma, którzy na nic inszego nie mają obracać, tylko na reparacyą wałów y murów, armaty, prochów, y przysposobienie wszelakiey municyi około miasta wiecznemi czasy. Sądy tak wóytowskie, iako y radzieckie mają się odprawować w ratuszu, dniami alternatą<sup>2)</sup> (który ia obiecuie swoim kosztem wymurować). Które tedy sądy oboiy urząd ma według prawa samego iako najsłuszniey, pamiętaiąc na przy-

<sup>1)</sup> Lunarz = урядник міський, що завідує будинками (Лінде).

<sup>2)</sup> напереміну.



sięgi swoje, sądzić y uznawać, to iest burmistrz z raycami ma sądzić causas civiles, wóyt zaś criminales y wieczne zapisy. W których sprawach ieśliby się wina słuszna pokazała za przestępstwo<sup>1)</sup> iakie w mieszczanach miasta mego, któraby przerosła grzywien pięć, ta do lunaryi należeć ma; insze zaś wszystkie mniejsze urzędowi obóy należeć mają, które in proprium obracać mają commodum. Jednak ieśliby się u którego sądu mieszczaninowi któremu nie podobał dekret, widział się być obciążliwym, do mnie samego albo do mego namiestnika honorifice appellować ma, czego urząd, roskazawszy pisarzowi process wypisać porządnie, bronić nie powinien. Kryminały zaś, które się zowią poenae capitis, ieśliby komu o gardło iść miało, ma sąd wóytowski sądzić, y ferować dekreta pospołu z namiestnikiem moim na ratuszu y we wszystkich sprawować się, iako prawo każe y statut toruński. Pro consolatione zaś pomienionemu urzędowi pozwalam łaźnią, cegielnią z piecem wapiennym, blecharnią, kramiki przekupnie na stołach, od mieysca na rynku, sochaczkę, aby z tego sobie obóy urząd brali prowent y na swój obracali pożytek. Insze za wszystkie prowenta, iako waga, sriotarnia, burkowe, masz, pomierne, piwo przewoźne, woskobóynia, ten wszystek prowent ma do lunaryi należeć, excepto targowego, iarmarcznego y mostowego, co do prowentu zamkowego należeć ma. Którym prowentem lunarze zawiadywać będą, a summa obracana ma byđz iako się wyżej mieniło. Z tego iednak prowentu aby płacono sługom mieyskim y suknie wierszchnie corocznie dawano mieć chcę y naznaczam, ad instar cepaków lwowskich. Tych ma byđz sług sześć, wszelkiey posługi y porządku w mieście z rozkazu urzędowego przestrzegać mają, a osobliwie zamykania bram, ogniów w nocy przestrzegania, hałasów wszelakich, y cokolwiek do wszelkiego posłuszeństwa urzędowi mieyskiemu należało, exequi powinni. - Rzemieślnicy wszyscy mają należeć do radziec, między któremi aby porządku doyrzeli, iakoby w ich drogości nie było. Gdy ich będzie dwanaście, raycy powinni dać konsens, aby cechy kreowali swoje, y kopie wyiąszy<sup>2)</sup> podobnych wedle rzemieśła cechów w inszych miastach, do mnie y successora mego mają iść o konfirmacyą y prawo, aby się według praw swoich sprawowali y, co należy powinności kościelney, odprawowali. Iednakże raycy miasta mego nad onemi cechmistrzów od braci cechowej obranych approbować y przysiąg ich wysłuchać według Saxonu, tych że mają rachunków słuchać z ich dochodów, aby na nic innego nie obracali, tylko na potrzeby cechowi. Ciż rayce wszelkich towarów, które się wagą mierzą, łokciami, garcami, mają doyrzeć porządnie, aby żadnego nie było fałszu, y za fałszowanie, ieśliby się pokazało, karać według prawa opisanego; owo zgoła wszelki porządek, iakiby się znajdował w koronnych miastach, takowy stanowiąc mają. Rzemieśla rzeźnickiego wybudowałem iatkę ludziom; z tey aż po wyiściu słobody y lat pomienionych dawać powinni każdy z nich od rzemiosła y stołu kamieni łoiu trzy do roku, z których do zamku dwa, a trzeci do kościoła należeć powinien, y zosobna od każdej iatki po złotych trzy. Dla większego zaś pomnożenia miasta tego wyprawiłem u IKMci iarmarki y targi, to iest targ pierwszy w dzień niedzielny, drugi w dzień czwartkowy każdego tygodnia. Jarmarki zaś trzy: ieden na Święto S-o Stanisława, S-o Iędrzeia, y na Narodzenie Przenajświętszey Panny Maryi. A te wszystkie przykładem iarmarków głównych odprawować się mają po niedziel cztery, które wszystkie iarmarki mają byđz obwieszczone dzwonem ratusznym; do których tedy iarmarków sędzię mego dla snadniejszego sądu ludziom kupieckim do sądu wóytowskiego przydać

<sup>1)</sup> опр.: przestępstwo.

<sup>2)</sup> опр.: wyiowszy.



обіцую. На które iarmarki wolno wszystkim ludziom, tak cudzoziemskim iako y polskim, przyeżdżać, kupczyć, handlować, kupować, przewodzić, przedawać, tak wszelakie towary cudzoziemskie, polskie, iako kto może najlepsze, wielkim iako y małym kupcom, bez wszelakiey exakcyi. To też deklaruję y submituję się, iż po wyściu slobody albo raczey woli lat dwadziestu, nie powinni będą mieszczanie y obywatele wszyscy wiecznymi czasy do żadney pociągani bydź obliги, tylko zwyczajem wszystkich miast z domu czynszów złotych trzy, z łanu pola złotych ośm, od kotła gorzałczanego, kto będzie palił gorzałkę, złotych trzy na dzień Ś. Marcina dawać powinni do skarbu mego, od półbeczka<sup>1)</sup> zaś miodu sycenia przasnego złotych trzy za każdy<sup>2)</sup> raz, także od waru piwa złotych cztery z miarą dawać powinni. Miara jednak tak od wszelkiego zboża we młynie, iako y od słodów, teraz zwyczajnie oddawana bydź ma. Nad tę zaś powinność żadnych dziesięcin, iakoto pszczelney, owczej, świnney, ani powołowszczyzny dawać nie powinni, tylko od ula pszczół po groszy trzy. Do pańszczyzn żadnych ani szarwarków, także powód y noszenia listów, owo zgoła do żadnych robocizn nie powinni należeć ani pociągani bydź tak ode mnie, iako y successora mego, oprócz przedmieszczan, którzy powinni wszędzie większe odprawować powinności, lubo przy tych wolnościach y prawach są zachowani, każdy ma dać z domu złotych cztery, z łanu pola złotych ośm, od kotła gorzałczanego, kto będzie palił, złotych cztery. Wina ani miodu nie mają szynkować, tylko brać od mieszczan do szynkowania, a nie sobie sycić ani przekupować. Od waru piwa z miarą złotych pięć. Szarwarki, gdy będzie potrzeba, do młynów mieyskich odprawować. Dziesięciny pszczelney od ula pszczół groszy sześć, co na Ś. Marcin będą powinni zarówno z miastem do skarbu mego oddawać. Czego im cale dotrzymać że obieciuję, tym prawem moim stwierdzam, obowiązując y successorów moich, aby we wszystkim tego prawa miastu ode mnie założonemu dotrzymali, które prawem Koronnym stwierdzić tymże obywatelom obieciuję iako nayprędzey, deklarując, że to prawo wszelkiey religii y narodu ludziom, którzykolwiek osiadać tu będą, równie służyć powinno. Które chcąc iako naylepiey autoryzować, podpisem ręki moiey własney y przyciśnieniem pieczęci stwierdzam. Działo się w Stanisławowie, dnia VII. miesiąca maja, roku Pańskiego tysiąc sześćset sześćdziesiątego wtórego, Jędrzey Potocki, Starosta halicki, kołomyiski, leżayski mp. Anna z Rysin Potocka, Starościna halicka, kołomyiska, leżayska<sup>3)</sup>.

Стільки говорять документи. З них бачимо, що Андрій Потоцький заснував місто на місці старого села Заболотова. Надав йому назву Станиславів у честь свого сина. Права надає містови 7. травня 1662 року, хоч, як видно з натяків у його наданні, укріплювати його почав раніше. Король потвердив надання Потоцького й надав містови герб: брама з трьома вежами, а в ній герб Потоцьких Пілява.

Документи, що тут друкуються, відомі дослідникам із копій, що були в станиславівському магістраті. На їх основі оголосив ці документи Садок Баронч, учений Домініканець, у своїй праці про Станиславів<sup>4)</sup>. Нажаль, праця Баронча давно стала рідкістю, її не мають не раз і бібліо-

<sup>1)</sup> ориг.: pulbeczka.

<sup>2)</sup> ориг.: kozdy.

<sup>3)</sup> Ind. rel. Cast. Halic. t. 155. p. 1077-1079. Книги в Земськiм Архiві у Львові. Правонис змінено (великі букви, мягчення, знаки перепинання) залишаючи всі питоменности мови й деякі правопису. До речі, це копія первісної обляти з 1663 р., так само, як і королівського привілею, збереженого тільки частинно.

<sup>4)</sup> X. S. Barącz: Pamiętki miasta Stanisławowa. Львів 1858, стор. 12-17 (надання Потоцького) і 21-25 (королівський привілей).



теки. Тому ми бажали осьтут надрукувати їх, користуючися нагодою 50 ліття станиславівської Епархії. Оправдана їхня поява друком ще тим більше, що в молодшій на тридцять літ монографії Станиславова<sup>1)</sup> вони не передруковані. В останніх часах займався багато історією Станиславова др. Е. Хованець, але, наскільки знаємо, зібраний матеріал лежить у станиславівському міському архіві, а в друку появилася лишень маленька, хоч і цінна студійка<sup>2)</sup>.

На цьому місці вважаю своїм обовязком подякувати Управі Земського Архіву у Львові за дозвіл оголосити оці документи друком, — особливо щиро дякую Вп. П. Проф. Г. Полячківній за ласкаву поміч при праці й ввічливі пояснення в сумнівних справах, що є вже відомим серед працюючих у Земському архіві.

o. B. D. (V. D.)

### Гітлерівський неопоганізм (De Neopaganismo Hitleriano)

По всесвітній війні повстали великі зміни в життю одиниць і цілих суспільностей. Повстали нові проблеми, нові життєві питання, коли з руїн розвалених довговікових монархічних традицій вирости дві могутні течії, що так дуже займають сучасну Європу, тобто: комунізм і націоналізм. Цей останній виступає тепер різко в подвійній формі, а саме: як італійський фашизм і як німецький націонал-соціалізм, або гітлеризм (від свого творця Адольфа Гітлера). Хоч один і другий є чисто політичними течіями, то всежтаки як державні режими, мають вони своє відношення до релігії взагалі, а до католицької релігії з'окрема.

Залишаючи на боці чисто політичну програму німецького націонал-соціалістичного руху, слід розглянути, яке його становище до католицької релігії, а з'окрема, як виглядає сучасна нова „віра“ в третій Німеччині.

Сучасна дійсність у Німеччині є повна таких парадоксальних противностей, що не легко можна з'орієнтуватися в тім лябіринті й хаосі понять, кличів, ідей і т. п. Всежтаки треба ствердити, що Гітлер, канцлер III. Німеччини, зумів в короткому часі створити сильну урядову партію. Зі своїми противниками розправився він без милосердя: виповів війну Жидам, комуністам і всім, що не хотіли йому покоритися (розв'язав нпр. м. і. кат. Центр). У своїй книжці під наг. „Mein Kampf“ він ясно виложив програму ділання своєї партії й з фанатичним террором та насиллям став переводити її в життя.

Ідеологія цієї програми це культ раси. Інакше кажучи, культурний рівень людини становлять кліматичні й біологічні чинники, передовсім раса, до якої та людина належить. З цих теорій, що їх уже передтим

<sup>1)</sup> A. Szarłowski: Stanisławów i powiat Stanisławowski. Станиславів, 1887. Праця В. Площанського, Галицько-русскій городъ Станиславовъ по достовѣрнымъ источникамъ (Наук. Сборникъ г.-р. Матицы, 1868, I-II) опирається на студії Баронча — з'окрема що до початків міста. Інша література (вказана в Шарловського й деяка пропущена там) не дає нічого цікавого.

<sup>2)</sup> Dr. Cz. Chowaniec: Stanisławów w 1676 roku. Станиславів, 1926. Це доповнена примітками ст. п. н. „250-letnią rocznicę. Ustęp z wojennych dziejów Stanisławowa“, друк. в час. „Kurjer Stanisławowski“, 1926, ч. 321.